

**Suyûtî'nin *Nazmu'd-Dürer Fî 'İlmi'l-Eser* Adlı *Elfiyye*'sinin Hadis
Usûlü Açısından Değerlendirilmesi**
An Evaluation of Suyûtî's *Naẓm al-Durar fî 'ilm al-asar* Alfıyah in Terms of
Hadith Method

Ramazan DOĞANAY

Dr. Arş. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı,
Dr. Res. Asst., Kütahya Dumlupınar University,
Faculty of Islamic Studies, Department of Hadith
ramazan.doganay@dpu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5140-9709

DOI: 10.47424/tasavvur.1173719

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 11 Eylül / September 2022
Kabul Tarihi / Date Accepted: 24 Ekim / October 2022
Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2022
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Doğanay, Ramazan. "Suyûtî'nin *Nazmu'd-Dürer Fî 'İlmi'l-Eser* Adlı *Elfiyye*'sinin Hadis Usûlü Açısından Değerlendirilmesi". *Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 8 / 2 (Aralık 2022): 1059-1093. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.1173719>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/tasavvur> | <mailto:ilahiyatdergi@nku.edu.tr>

Copyright © Published by Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi / Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of
Theology, Tekirdağ, 59100 Turkey.

CC BY-NC 4.0

Öz

Hadis usûlüne dair telif edilen mensûr eserlerin yanı sıra zamanla *Elfiyye* olarak isimlendirilen şiirleştirme çalışmaları da ortaya çıkmıştır. *Elfiyye*lerin nazmedilmesinin arkasındaki temel sâik, bilgilerin kolayca ezberlenmesini ve hatırlanmasını sağlamaktır. Bu gayeyle Suyûtî de hadis usûlüne dair *Nazmu'd-dürer fî 'ilmi'l-eser* adında bir *Elfiyye* nazmetmiştir. Suyûtî, İbnu's-Salâh'ın '*Ulûmu'l-hadîs* adlı eseriyle Irâkî'nin *et-Tebşıra ve't-Tezkira* isimli *Elfiyye'sini* göz önünde bulundurarak kendisi yeni bir *Elfiyye* nazmetme ihtiyacı hissetmiştir. Suyûtî, *Elfiyye'sinin* tüm konuları ihtivâ etmesi (cem'), üslubunun vecîz olması (îcâz) ve tertibi (ittisâk) açısından Irâkî'nin *Elfiyye'sinden* üstün olduğunu ileri sürmüştür. *Elfiyye* incelendiğinde İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserlerinde yer almayan 17 hadis usûlü konusunun *Elfiyye'ye* ilave edildiği görülmektedir. Diğer taraftan *Elfiyye'de* İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin *Elfiyyeleri* dışında, İbn Hacer gibi âlimlerin eserlerinden de istifade edildiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle *Elfiyye'nin* salt bir ihtisâr ve şiirleştirme faaliyeti olmadığı, hadis ilmi açısından kıymetli bilgiler içeren bir eser olduğu kaydedilmelidir. İşte bu makalede *Elfiyye* litaretürü hakkında muhtasar bilgi verildikten sonra İslâmî ilimlerin neredeyse her alanında eser yazan Suyûtî'nin *Nazmu'd-dürer fî 'ilmi'l-eser* adlı *Elfiyye'sinin* hadis literatüründeki yeri üzerinde durulmuş ve *Elfiyyetu's-Suyûtî* olarak şöhret bulan çalışması, hadis usûlü açısından tedkik edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hadis, Usûl, *Elfiyye*, *Nazmu'd-Dürer*, Suyûtî.

Abstract

In addition to the prose works that were copyrighted on the hadith method, poetry studies called *Alfiyah* also emerged. The main motive behind the naming of the *Alfiyahs* is to ensure that the information is easily memorized and remembered. For this purpose, Suyûtî also wrote an *Alfiyah* named *Nazm al-Durar fî 'ilm al-asar* on the method of hadith. Suyûtî felt the need to write a new *Alfiyah* himself by considering Ibn al-Şalâh's '*Ulûm al-ḥadîth* and al-'Irâqî's *Alfiyah* named *al-Tabşirah wa al-Tadhkirah*. Suyûtî claimed that his *Alfiyah* is superior to al-'Irâqî's *Alfiyah* in terms of covering all subjects (Jam'), concise style (Îjâz) and composition (Ittisâq). When the *Alfiyah* is examined, it is seen that 17 subjects of hadith method, which is not included in the works

of Ibn al-Şalāh and ‘Irāqī, has been added to the *Alfīyah*. On the other hand, it has been determined that the works of scholars such as Ibn Hajar were also used in *Alfīyah*, apart from Ibn al-Şalāh and ‘Irāqī's *Alfīyahs*. From this point of view, it should be noted that *Alfīyah* is not just a summary and poetry activity, but a work containing valuable information in terms of hadith science. In this article, after giving concise information about the *Alfīyah* literature, the place of Suyūṭī's *Naẓm al-Durar fī ‘ilm al-asar*, who wrote works in almost every field of Islamic sciences, in the hadith literature has been emphasized and his work which became famous with the name *Alfīyat al-Suyūṭī* has been examined in terms of hadith methodology.

Keywords: Hadith, Uşūl, *Alfīyah*, *Naẓm al-Durar*, Suyūṭī.

Giriş

İslâm ilim geleneğinde telif edilen ilk kitaplar mensûr bir yapıya sahip olmuştur. Zamanla müstakil ve mensûr olarak telif edilen eserlerin yanında başka yazım türleri de gelişmiştir. Bunlara örnek olarak önceki bir metni *nazma çekme*, *ihtisâr*, *iktisâr*, *istidrâk*, *şerh*, *ta’lîk*, *hâşiye* ve *tercüme* gibi çalışmalar zikredilebilir. Tüm bu çalışmaların esas hedefi temel metinlerin doğru bir şekilde anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlamaktır. Mezkûr türler arasında manzûm eserlerin ilk örnekleri, kısmen geç bir dönemde görülmektedir. Hiç şüphesiz manzûm eserler denildiğinde akla ilk gelen kitaplar *Elfiyyeler*dir. *Elfiyye* türü eserlerin ilk örnekleri hicrî dördüncü asırla birlikte tıp sahasında görülmeye başlanmış¹ ve zamanla tüm ilimlere şâmil olmuştur.

Elfiyye türü eserlerin temel gayesi, henüz yolun başında olan ilim taliple-rine, ilgili alanda özet bilgi sunmak, malumatın kolay bir şekilde ezberlenme-sini ve hatırlanmasını sağlamaktır. Esas hedef bu olduğundan *Elfiyyeler* daha çok Arap dilinin kuralları hakkında nazmedilmiştir.² *Elfiyye* denildiğinde ilk olarak Arap grameri hakkında yazılanlar akla gelse de birçok alanda bu tür eserlerin nazmedildiği görülmektedir. Şüphesiz bu alanlardan biri de hadis usûlüdür. Hadisçilerin Arap diline ve şiire gösterdikleri ihtimâm göz önünde

¹ Hayruddin b. Mahmûd Ziriklî, *el-A’lâm* (Dâru’l-İlm, 2002), 3/128.

² Arapça grameri hakkında yazılan *Elfiyyeler* için bk. Yediyıldız, “Arap Gramerine Dair Yazılmış Elfiyyeler ve Arapça Öğretimine Etkileri”, *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10 (2020), 5-23.

bulundurulduğunda onların şiirleştirme faaliyetlerine kayıtsız kalmaları düşünülemez.³ Meselâ Irâkî (ö. 806/1404) ve Suyûtî (ö. 911/1505) gibi bazı âlimler, hadis usûlüne dair bilgileri mübtedîlerin kolayca ezberleyebilmeleri ve müntehîlerin de rahat bir şekilde hatırlayabilmeleri için *Elfiyye* türü eserler nazmetmişlerdir. Fakat şu farkla ki Arapça grameri hakkında nazmedilen kimi *Elfiyyeler* önceki bir eserin nazma dökülmüş hâli veya müstakil olarak telif edilen eserlerken hadis usûlüne dair nazmedilen *Elfiyyeler* ise daha çok kendilerinden önceki bir çalışmanın nazma dökülmüş hâlidir. Bu bakımda bir nevi ihtisâr ve şiirleştirme çabası olarak telakki edilmelidir.

Hadis usûlüne dair telif edilen *Elfiyyelerden* biri de pek çok sahada eser telif eden Suyûtî'ye aittir. Onun *Nazmü'd-dürer fî 'ilmi'l-eser* isimli *Elfiyyesi* hadis usûlü açısından son derece önemli bir çalışmadır. *Nazmü'd-dürer*, Suyûtî'nin müstakil olarak hazırladığı bir *Elfiyye* olmayıp, tıpkı Irâkî'nin *Elfiyye'si* gibi İbnu's-Salâh'ın (ö. 643/1245) *'Ulûmu'l-hadîs* isimli hadis usûlü eserinin nazımlaştırılmış hâlidir. Mezkûr *Elfiyyelerin*, *'Ulûmu'l-hadîs* üzerine yapılmış olmaları, İbnu's-Salâh'ın eserinin hadis usûlü açısından bir dönüm noktası olmasından kaynaklanmaktadır. Zira İbnu's-Salâh'ın Medresetu'l-Eşrefiye'de öğrencilerine üç buçuk yıl kadar imlâ ettiği eseri yazıldıktan sonra birçok muhaddis, bu eser üzerine çalışmalar yapmıştır. İbnu's-Salâh, başta Hatîb (ö. 463/1071) ve Hâkim (ö. 405/1014) olmak üzere kendisinden önceki hadisçilerin çalışmalarını özetlemiş ve kendisi de birtakım kıymetli bilgiler ilave etmiştir. *'Ulûmu'l-hadîs*'in bu özelliğinden dolayı eser üzerine nazım, ihtisâr, istidrâk, iktisâr, muâraza ve nüket çalışmaları yapılmıştır.⁴

Suyûtî'nin hadisçiliğine dair yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle *Tedribü'r-râvî* ve diğer eserlerinin dikkate alındığı görülmektedir.⁵ Bu çalış-

³ eş-Şerîf Hâtîm, tâbiûn döneminden başlayarak sika muhaddis şâirlere örnekler vermiş ve bu örnekleri 49'la sınırlamıştır. Bk. eş-Şerîf Hâtîm b. Ârif el-Avni, *el-İmtâ'u's-şî'rî 'inde'l-muhaddisîn ve fihî beyânu 'inâyetu'l-muhaddisîn bi'l-luğa* (Suudi Arabistan: Dâru's-Sümeiyî lî'n-Neşr ve't-Tevzî, 2015).

⁴ Ahmed b. Ali el-Askalânî İbn Hacer, *Şerhü'n-Nuhbe Nüzhetü'n-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker fî mustalahi ehli'l-eser*, thk. Nurüddîn 'İtr (Beyrut: Matbaatu's-Sabâh, 2000), 39-40.

⁵ Meselâ bk. Recep Aslan, *Suyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007); Bu çalışma kitap olarak da basılmıştır. Bk. Recep Aslan, *Suyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2019), 92-97.

mada öncelikle *Elfiyye* geleneği hakkında muhtasar bilgi verilmiş akabinde Suyûtî'nin hadis usûlüne dair nazmetmiş olduğu *Nazmü'd-dürer* isimli *Elfiyye*'sinin hadis literatüründeki yerine değinilmiş, *Elfiyye* hadis usûlü açısından tahlil edilmiş ve aslı olan '*Ulûmu'l-hadîs*'le de mukayese edilmiştir.

I-Elfiyye Geleneği

A-Elfiyyelerin Telif Amacı

Arapça olarak "bin" manasına gelen *elf* (الف) kelimesinden türeyen *Elfiyye* kavramı, *binlik* manasına gelip ortalama olarak bin beyitten oluşan manzûm eserlere verilen addır.⁶ Bu eserler recez bahrinde⁷ yazılmış, beyit sayıları bazen binden biraz az veya çok olabilmıştır. Nitekim Şemsüddîn Muhammed b. Abdüddâim el-Birmâvî (ö. 831/1428), *Elfiyye*'sinin hitâmında beyit sayısı bini biraz geçse de *Elfiyye* olarak isimlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁸

Elfiyyelerin ortaya çıkması ve zamanla her ilimde örneklerinin sıklıkla görülmemesinin temel nedeni, başta Arapça olmak üzere bilgilerin daha kolay ezberlenmesini ve hatırlanmasını sağlamaktır. Bu bağlamda *Elfiyyeler* ilk olarak mübtedîler, ikincil olarak da müntehîlere (ilimde derinleşenlere) yönelik eserler olmuştur. Meselâ Hâfız el-İrâkî (806/1404) *Elfiyye*'sinin başında böyle bir eseri telif etmedeki gayesini "Ben bunu, mübtedînin görüş sahibi olması, müntehî ve müsniid için de hatırlatma vesilesi olması amacıyla nazmettim".⁹ Kezâ Ahmed b. Ömer el-Hamâmî (ö. 1017/1608) mübtedîlere İbn Mâlik'in nahve dair *Elfiyye*'sini okutmuştur.¹⁰ *Elfiyyeler* her ne kadar daha çok mübte-

⁶ Şemsüddîn Ebü'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahmân Sehâvî, *Fethü'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs*, thk. Abdülkerîm b. Abdullah b. Abdurrahmân el-Hudayr ve Muhammed b. Abdullah b. Fühayd (Riyâd: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 2005), 1/128; Ebû Muhammed Bedruddîn Hasan b. Kâsım Murâdî el-Mısrî el-Mâlikî İbn Kâsım el-Murâdî, *Tevdîhu'l-mekâşid ve'l-mesâlik bi şerhi Elfiyyeti İbn Mâlik* (b.y.: y.y., 1428/2008), 1/46; Muhammed İbnü's-Şeyh el-Allâme Ali b. Âdem b. Mûsâ el-Vellevî el-Etyûbî, *Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî fi'l-hadîs el-müsemma İs'âfu zevi'l-vetar bi şerhi Nazmü'd-dürer fi 'ilmi'l-eser* (Suudi Arabistan: Dâru İbnî'l-Cevzî, 2013), 2/471; Abdullah Aydın, *Hadîs İstılahları Sözlüğü* (İstanbul: IFAV, 2013), 64.

⁷ *Bahir*, aruz sisteminde vezinler grubuna verilen bir isimdir. Bk. Nihad M. Çetin, "Bahir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/484-486.

⁸ Şemsüddîn Muhammed b. Abdüddâim el-Bermâvî, *el-Fevâidu's-seniyye fi şerhi'l-Elfiyye*, thk. Abdullah Ramazân Mûsâ (Mısır: Mektebetü't-Tev'iye el-İslâmiyye, 2015), 5/343.

⁹ Sehâvî, *Feth*, 1/1 (mukaddime).

¹⁰ Zirikli, *el-A'lâm*, 1/188.

dâilerin ilgili ilim hakkında genel bir görüş ve bilgiye sahip olmasını sağlamak amacıyla telif edilmiş olsalar da söz konusu ilmi almış ve bitirmiş olan (mün-tehî) kişiler için de bir hatırlatma aracı olmuştur.

B-Meşhur Elfiyyeler

İlk telif edilen *Elfiyye'*ye dair kesin bir bilgi bulunmasa da bu husustaki ilk eserin, İbn Sinâ'nın (ö. 428/1037) *el-Kânun fi't-tıb* adlı eserinin bir nevi özeti olan İbn Sinâ'nın *Elfiyye'*si¹¹ olduğu söylenmiştir.¹²

Başta Arapça olmak üzere birçok alanda *Elfiyye'*ler telif edilmiştir.¹³ Arap diline dair yazılan en meşhur iki *Elfiyye*, İbn Mu'tî'nin (ö. 628/1231) *Elfiyye fi'n-nahv* adlı eseri¹⁴ ile İbn Mâlik et-Tâî'nin (ö. 672/1274) *Elfiyyetu İbn Mâlik*¹⁵ isimli eserleridir. Lügatin yanı sıra diğer alanlarda da birçok *Elfiyye* kaleme alınmıştır. Meselâ İbn Sinâ tıp,¹⁶ İbnu'l-Hâim (ö. 815/1412) ferâiz,¹⁷ Suyûtî nahiv,¹⁸ er-Radî el-Gazzî (ö. 935/1529) tasavvuf, lügat, astronomi ve tıp saha-larında,¹⁹ Dâvûd el-Antâkî (ö. 1008/1599) tıp,²⁰ Ahmed b. Süleymân el-

¹¹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 3/128.

¹² Yusuf Teker, *Hadis Usûlü Edebiyatında Elfiyye'ler, Irâkî ve Elfiyye'si* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 6.

¹³ Bu hususta bk. Fatih Yediyıldız, *Arapça Öğretiminde Nazım Geleneği ve İbn Mu'tî'nin Elfiyye'si* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020).

¹⁴ Ebû 'Abdullâh Yâkût b. 'Abdullâh er-Rûmî Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemu'l-'Udebâ: İrşâdu'l-erib 'ilâ ma'rifeti'l-edîb*, thk. İhsân 'Abbâs (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1414/1993), 7/3336; Ebü's-Safâ Salâhuddîn Halîl b. İzzüddîn Aybeg b. Abdillâh Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, thk. Ahmed el-Arnâût ve Türkî Mustafa (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, 2000), 7/119.

¹⁵ Muhammed b. Şâkir b. Ahmed b. 'Abdurrahmân el-Ketbî, *Fevâtu'l-Vefeyât*, thk. İhsân 'Abbâs (Beyrut: Dâru Şâdir, 1973-74), 4/79; Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/195; İbn Mâlik'in *Elfiyye'si*yle ilgili yapılan bazı çalışmalar için bk. Turan Bahşi, *İbn Mâlik ve Nahiv İlmi Açısından el-Elfiyye Adlı Eseri* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014); Hana Güven, "İbn Mâlik'in Elfiyyesi ve Arap Gramerindeki Önemi", *Universal Journal of Theology* 5/1 (2020), 121-156.

¹⁶ Ziriklî, *el-A'lâm*, 3/128.

¹⁷ Ziriklî, *el-A'lâm*, 1/226.

¹⁸ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/141.

¹⁹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/56; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, t.y.), 11/184.

²⁰ Ziriklî, *el-A'lâm*, 2/334-335.

Ervâdî'nin (ö. 1275/1858) edeb,²¹ el-Hadrâvî (ö. 1326/1908) siyer,²² Ahmed el-Alevî (ö. 1353/1934) Mâlikî fıkına dair,²³ Ebû Bekir b. Ahmed el-Habşî (ö. 1374/1954) siyer,²⁴ Şinkîti (ö. 1393/1973) mantık²⁵ alanında *Elfiyye*'ler telif etmişlerdir.

Yukarıda ismi ve müellifleri verilen *Elfiyyeler*den anlaşıldığı üzere ilk *Elfiyye* tıp sahasında yazılmış, zamanla diğer alanlara da intikâl etmiştir. Bu bağlamda ilk *Elfiyye* örneğini hicrî 4. asra tarihlendirmek mümkündür. Ayrıca hicrî 7 ve 8. asırlarda *Elfiyye* türü çalışmaların son derece hızlandığı da göze çarpan bir diğer husustur.

C-Hadis Usûlüne Dair Telif Edilen *Elfiyyeler*

1-Şihâbuddîn el-Hüveyyî'nin (ö. 693/1269) *Aksa'l-emel ve's-sûl fî 'ilmi hadîsi'r-resûl* isimli eseri, hadis usûlündeki ilk *Elfiyye* örneklerinden olup el-Hüveyyî, 1610 beyitle İbnu's-Salâh'ın eserini nazımlaştırmıştır.²⁶

2- Ebû Osmân Sa'd b. Ebû Ca'fer et-Tüçibî'nin (ö. 750/1349) *Elfiyyetü't-Tüçibî* olarak bilinen eseri²⁷ hakkında Suyûtî bazı bilgiler kaydetmiştir. Onun ifadesine göre Tüçibî, İbnu's-Salâh'ın eserini özetleyerek ve kendisi de birtakım kıymetli bilgiler ilave ederek hadis usûlüne dair bir eser yazmış, İbn Mâlik'in eserinin adından etkilenerek ona *el-Hülâsa* adını vermiş ve bu *Elfiyye*'yi 720 yılında hitâma erdirmiştir.²⁸

²¹ Zirikli, *el-A'lâm*, 1/133; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 1/237.

²² Zirikli, *el-A'lâm*, 6/142.

²³ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 2/179.

²⁴ Zirikli, *el-A'lâm*, 2/62.

²⁵ Zirikli, *el-A'lâm*, 6/44-45; Farklı alanlarda yazılan *Elfiyye* örnekleri için bk. Fehmi Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler ve Türkçe Manzûm Hadis Çalışması* (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Doktora, 2020), 13-19.

²⁶ Sehâvî, *Feth*, 1/127 (mukaddime); Şihâbuddîn Muhamed b. Ahmed el-Hüveyyî, *Nazmu ulûmi'l-hadis el-müsemnât: Eksa'l-emel ve's-sûl fî ilmi hadîsi'r-resûl sallallahu aleyh ve sellem*, thk. Nevâf Abbâs Habîn el-Münâver (Kuveyt, 2015), 360; el-Hüveyyî ve *Elfiyye*'si hakkında detaylı bilgi için bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 20-29.

²⁷ Sehâvî, *Feth*, 1/128 (mukaddime).

²⁸ Ebü'l-Fazl Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar fî şerhi Elfiyyeti'l-eser*, thk. Ebû Enes Üneys b. Ahmed b. Tâhir el-Endenûsî (Suûdî Arabistan: Mektebetü'l-Gurebâ el-Eseriyye, ts.), 2/607; Tüçibî'nin hayatı ve *Elfiyye*'si hakkında detaylı bilgi için bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 30-33.

3- Zeynuddîn el-İrâkî'nin *Elfiyyetü'l-İrâkî* olarak bilinen²⁹ *et-Tebşira ve't-tezkira fî 'ulûmi'l-hadîs* isimli eseri³⁰ hadis usûlünde *Elfiyye* denildiğinde ilk akla gelen bir eserdir. İrâkî 1002 beyitle İbnu's-Salâh'ın *Ulûmu'l-hadîs* isimli eserini nazma çevirmişdir. Sehâvî (ö. 902/1497) ise İrâkî'nin *Elfiyye'sini Fethû'l-mugîs şerhu Elfiyyeti'l-hadîs* adıyla şerh etmiştir.³¹

4- Bir diğer *Elfiyye* Muhammed b. Abdurrahmân el-Berşensî'ye (ö. 808/1406) ait olup³² adı *el-Mevridü'l-asfâ fî 'ulûmi hadîsi'l-Mustafâ* dır.³³

5- İbnu's-Salâh'ın 'Ulûmu'l-hadîs'ini nazma çevirerek *Elfiyye* oluşturan bir diğer âlim Suyûtî'dir.³⁴ O, *Nazmü'd-dürer fî 'ilmi'l-eser* adıyla bir *Elfiyye* oluşturmuştur. *Elfiyye'deki* beyit sayısı 985'tir. İleride eser hakkında detaylı bilgi verilecektir.

6- Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî'nin (ö. 1205/1791) *Elfiyyetü's-sened* isimli eseri de bir diğer *Elfiyye* çalışmasıdır.³⁵ Zebîdî'nin *Elfiyye'si* diğerlerinin aksine adından da anlaşılacağı üzere genellikle sened ve isnâddaki râvilerle ilgili hususları genişçe ele almaktadır.³⁶

7- Ebu'l-Fadl Hişâm b. Muhammed er-Reşîdî'nin *Nazmu'l-mülâh li Mukaddimeti İbnu's-Salâh* adlı *Elfiyye* ise son dönemde nazmedilmiş bir çalışmadır.³⁷ Reşîdî, *Elfiyye'sine* hadis tarihi ve tedviniyle giriş yapmıştır.³⁸

²⁹ Sehâvî, *Feth*, 1/128 (mukaddime).

³⁰ Sehâvî, *Feth*, 1/129 (mukaddime).

³¹ Sehâvî, *Feth*; İrâkî'nin *Elfiyye'si* üzerine yapılan bazı şerh çalışmaları için bk. Zeynuddîn Abdurrahîm b. el-Hüseyn el-İrâkî, *Şerhu't-Tebşira ve tezkire*, thk. Abdullatif el-Hemîm ve Mâhîr Yâsîn Fahl (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002), 1/67-70; Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 44-47.

³² Sehâvî, *Feth*, 1/128 (mukaddime); Suyûtî, *el-Bahrü'llezî zehar*, 3/989; Berşensî ve *Elfiyye'si* hakkında bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 47-55.

³³ el-İrâkî, *Şerhu't-Tebşira ve tezkire*, 1/20 (mukaddime).

³⁴ Sehâvî, *Feth*, 1/128 (mukaddime).

³⁵ Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Elfiyyetü's-sened*, thk. Muhammed b. Azzûz (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2006); Zebîdî ve *Elfiyye'si* hakkında bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 70-78.

³⁶ Bk. ez-Zebîdî, *Elfiyyetü's-sened*, 65 vd.

³⁷ Bk. Ebu'l-Fazl Hişâm b. Muhammed er-Reşîdî, *en-Nazmu'l-mülâh li Mukaddimeti İbnu's-Salâh fî 'ulûmi'l-hadîs* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008); Bu *Elfiyye*ler dışında, Abdülhâfız el-

II-Suyûtî'nin Elfiyye'si

A-Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar

Tespitlerimize göre Suyûtî'nin *Elfiyye'si* üzerine aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır:

1- Suyûtî, *Elfiyye'sini el-Bahru'llezî zehar fî şerhi Elfiyyeti'l-eser* adıyla şerh etmiştir. Fakat onun bu şerhi yarım kalmış, toplam 77 hadis usûlü çeşidinden sadece 17'sini açıklayabilmiştir. Suyûtî bu şerhi önce *Katru'd-direr alâ Nazmî'd-dürer* olarak isimlendirmeyi düşünmüş, fakat daha sonra *el-Bahru'llezî zehar fî şerhi Elfiyyeti'l-eser* isimlendirmesi üzerinde karar kıldığını kaydetmiştir.³⁹

2-Kettânî'nin kaydettiğine göre Muhammed b. Ömer b. Abdülvehhâb el-'Arzî el-Halebî'nin (ö. 1024/1616) *Elfiyye* üzerine bir şerhi bulunmaktadır.⁴⁰

3-Yine Kettânî'nin bildirdiğine göre Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Abdullah el-Kalkaşendî el-Vâiz (ö. 1035/1625) *Elfiyye'yi* şerh etmiştir.⁴¹ Suyûtî bu şerh hakkında detaylı bilgi vermiş ve şerhin adının *İstiksâu'l-eser bi-manzûmeti ilmi'l-eser* şeklinde olup mahtût olduğunu kaydetmiştir.⁴²

4- Şeyh Sâlih b. Muhammed el-Füllânî'nin (ö. 1218/1803) Suyûtî'nin *Elfiyye'si* üzerine bir şerhi olduğu söylenmiştir.⁴³

5- Muhammed Mahfûz b. Abdullah b. Abdulmennân et-Termesî de *Men-hecu zevî'n-nazar fî şerhi Elfiyyeti'l-eser* adıyla *Elfiyye'yi* şerh etmiştir.⁴⁴

6- Son dönem âlimlerinden Ahmet Muhammed Şakir (ö. 1958) *Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî* adıyla şerh etmiştir.⁴⁵

Alevî'nin (ö. 1937) manzûmesinin de aslında bir *Elfiyye* olduğu ileri sürülmüştür. Bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 78-80.

³⁸ er-Reşidî, *en-Nazmu'l-mülâh li Mukaddimeti İbnu's-Salâh fî 'ulûmi'l-hadis*, 9.

³⁹ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/224-225.

⁴⁰ Muḥammed 'Abdülḥay b. 'Abdilkebir b. Muḥammed el-Ḥasenî el-İdrîsî el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyâhât ve'l-müselâlat*, thk. İhşân 'Abbâs (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1402/1982), 2/792.

⁴¹ Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, 2/1127.

⁴² Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/173 (mukaddime).

⁴³ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/174 (mukaddime).

⁴⁴ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/173 (mukaddime); Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, 1/504.

7- Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd (ö. 1973), *Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî* adıyla şerh etmiştir.⁴⁶

8- Nûrî Hasan el-Müsellâtî'nin *eş-Şerhu'l-vasît 'âlâ Elfiyyeti's-Suyûtî fî 'ilmi'l-hadîs*⁴⁷ isimli çalışması da son dönemde yapılan *Elfiyye* şerhlerinden biridir.

9- Muahhar dönem muhaddislerinden Muhammed b. Ali b. Âdem el-Etyûbî, *Elfiyye'yi İs'âfu zevî'l-vetar bi-şerhi nazmi'd-dürer fî ilmi'l-eser* adıyla *Elfiyye'yi* şerh etmiştir.⁴⁸

10- Yine muahhar dönem âlimlerinden Muhammed b. el-Hasen b. Ahmed el-Hüdeym de *Elfiyye'yi, el-Câmi'u'l-muharrer 'alâ Nazmi'd-dürer* adıyla şerh etmiştir.⁴⁹

Yukarıda *Elfiyye* üzerine yapılan şerh çalışmaları verilmiştir. Tüm bunlar, *Elfiyye'nin* hadis ilmi açısından taşıdığı değeri göstermektedir. Suyûtî'nin *Elfiyye'si* üzerine bu kadar şerh çalışması yapılmasının nedenleri arasında, *Elfiyye'nin* Irâkî'nin *Elfiyye'sine* göre daha akıcı olması, daha fazla hadis usûlü konularını ihtivâ etmesi ve Suyûtî'nin, İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin izinden gitmeyip *Elfiyye'nin* tertibine müdahale etmiş olması gelmektedir. Bu özelliklerinden dolayı Suyûtî'nin *Elfiyye'si* de ulemânın dikkatini celbetmiş ve hadisçiler tarafından hüsnü kabul görmüştür.

B-Literatürdeki yeri

Yukarıda hadis usûlüne dair zikredilen *Elfiyyelerin* neredeyse tamamı İbnu's-Salâh'ın *Ulûmu'l-hadîs'inin* manzûm bir yapıya dönüştürülmesinden ibarettir. Hiç şüphesiz İbnu's-Salâh'ın bu kadar merkezi bir konumda olmasının nedeni onun eserinin hadis usûlünde âdetâ bir başyapıt olarak kabul edilmesinden ileri gelmektedir. Bu bağlamda o, Medresetu'l-Eşrefiye'de öğrencileri-

⁴⁵ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/173 (mukaddime).

⁴⁶ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/174 (mukaddime).

⁴⁷ Nûrî Hasan Hâmid el-Musellâtî, *eş-Şerhu'l-vasît 'âlâ Elfiyyeti's-Suyûtî fî 'ilmi'l-hadîs* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2009).

⁴⁸ Suyûtî, *el-Bahru'llezî zehar*, 1/174 (mukaddime).

⁴⁹ el-Hüdeym, Muhammed b. el-Hasen b. Ahmed el-Ya'kûbî el-Mûrîtânî, *el-Câmi'u'l-muharrer 'alâ Nazmi'd-dürer: Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî fî mustalahi'l-hadîs*, thk. Ebû Muhammed b. Muhammed Hüseyin (Kâhire: Dâru't-Teysir lî'n-Neşr ve't-Tevzî', 2020).

ne üç buçuk yıl kadar eserini ders esnasında imlâ etmiştir. Eser, tamamlanunca hadisçiler tarafından hüsnü kabulle kabul edilmiş ve üzerine nazım, ihtisâr, istidrâk, iktisâr, muâraza ve nüket çalışmaları yapılmıştır.⁵⁰ *Elfiyye* türü eserler, mezkûr çalışmalardan nazımlaştırmanın kapsamına girmektedir.

Yukarıda hadis usûlüne dair telif edilen *Elfiyye* türü eserlerin isim ve müellifleri verilmişti. Bunlar arasında hadis usulünde mutlak olarak *Elfiyye* denildiğinde akla ilk geleni Irâkî'nin eseridir. Onun çalışması asıl kabul edilmiş, sonraki *Elfiyyeler* ise genellikle onun eseri göz önünde bulundurularak ortaya konulmuştur. Bu bakımdan Irâkî'nin *Elfiyye'si* orijinal bir çalışma olup Suyûtî'nin de ifade ettiği üzere *Elfiyyetu's-Suyûtî'nin* aslıdır. Nitekim Suyûtî, *Elfiyye'nin* 593. beyitinde *Elfiyye* hakkında şu bilgileri vermektedir: “Kendisiyle ıstılâhı öğreneceğin bir kitabı oku...Bu, bunun aslı ve İbn Salâh gibi”.⁵¹ Ayrıca Suyûtî, *Elfiyye'sini* şerh etmiş olduğu *el-Bahrü'llezî zehar fi şerhi Elfiyyeti'l-eser* isimli eserinde, hadis ilmine dair bir *Elfiyye* nazmettiğini, buna *Nazmu'd-dürer fi ilmi'l-eser* adını verdiğini, *Elfiyye'nin* asıl kaynaklarının İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserleri olduğunu, bununla birlikte birçok bilginin de ilave edildiğini vurgulamış ve *Elfiyye'nin* dilinin akıcılığına, gereksiz bilginin bulunmadığına vurgu yapmıştır.⁵²

Öte yandan hadis ilmi bakımından Irâkî'nin Suyûtî'den daha üstün olduğu⁵³ da göz önünde bulundurulduğunda mesele vuzuha kavuşmuş olmaktadır. Bu bağlamda bir misâl olarak Suyûtî *Elfiyye'sinde*, fâsık veya yalanla töhmet altında bulunan bir kişinin hadisinin hasen derecesine kadar çıkabileceğini ileri sürmüştür.⁵⁴

⁵⁰ İbn Hacer, *Nüzhe*, 39-40.

⁵¹ Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *Elfiyyetu's-Suyûtî fi mustalahi'l-hadîs*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd (Medîne-Kâhire: Dâru İbni'l-Kayyim-Dâru İbn Affân, 2004), 1/83.

⁵² Suyûtî, *el-Bahrü'llezî zehar*, 1/223.

⁵³ Irâkî'nin hadisçiliği hakkında bk. Fehmi Baskale, *Zeynuddîn-i Irâkî'nin Hayatı, Eserleri ve Hadis İlmindeki Yeri* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 44-46.

⁵⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/32-33; Muhammed İbnu's-Şeyh el-Allâme Ali b. Âdem b. Mûsâ el-Vellevî el-Etyûbî, *Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî fi'l-hadîs el-müsemmâ Is'âfu zevi'l-vetar bi şerhi Nazmi'd-dürer fi 'ilmi'l-eser* (Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzi, 2013), 1/81.

İrâkî'nin *Elfiyye'* si her ne kadar asıl, açık ve net olması ve mesele hakkında ihtilâf olması hâlinde ulemânın görüşlerini vermesi bakımından üstün olsa da Suyûtî'nin *Elfiyye'* sinin üstün olduğu taraflar da az değildir. Bunları Suyûtî'nin de *Elfiyye'* nin girişinde ifade ettiği üzere üç maddeyle vermemiz mümkündür: 1- Cem': çok konuyu ihtivâ etmesi. 2- İcâz: İçerisinde gereksiz bilgilerin az bulunması. 3-İttisâk: Konu tertibinin daha iyi olması.

C- Genel Özellikleri

Elfiyye' nin giriş kısmındaki ilk 5 beyite bakıldığında Suyûtî'nin hadis ilmine yaklaşımı ve *Elfiyye'* sinin özellikleri hakkında bilgi edinilebilir:

1 - اللَّهُ حَمْدِي وَالْبِهِ أَسْتَبِيدُ ... وَمَا يَتُوبُ فَعَلَيْهِ أَعْتَمِدُ

2 - تَمَّ عَلَى نَبِيِّ مُحَمَّدٍ ... خَيْرُ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ سَرْمَدٍ

3 - وَهَذِهِ أَلْفِيَّةٌ تَحْكِي الدُّرُزُ ... مَنْظُومَةٌ صَمَّنَتْهَا عِلْمُ الْأَنْزُرِ

4 - فَائِقَةٌ أَلْفِيَّةٌ الْعِرَاقِي ... فِي الْجَمْعِ وَالْإِيجَارِ وَأَتَسَاقِ

5⁵⁵ - وَاللَّهُ يُجْرِي سَابِغَ الْإِحْسَانِ ... لِيْ وَلَهُ وَلَدُوِي الْإِيمَانِ

Yukarıdaki beyitlerden görüldüğü üzere Suyûtî Yüce Allah'a hamd ve Hz. Peygamber'e salâttan sonra hadisleri, denizin dibinde bulunan ve ulaşılması zor olan incilere (dürer) benzetmiştir. Akabinde incilerin bulunup dizilmesi gibi kendisinin de hadis ilmine dair değerli bilgileri toplayıp güzel bir şekilde dizdiğini kaydetmiştir. Suyûtî'nin burada hadisleri inciye benzetmiş olması iki hususa dikkat çektiğini göstermektedir. İlki, hadislerin dinde son derece önemli bir yeri oldukları ve hüccet olduklarına işaret olabileceği gibi elde edilmesinin de zor olduğuna bir vurgudur. İkincisi ise incilerin toplanıp güzel bir şekilde dizilmesi gibi kendisinin de bu eseri tertip ettiğini, dolayısıyla eserin iç düzeninde bir kusurun bulunmadığını ifade etmek istemiştir.

Suyûtî devamında eserindeki mükemmelliği açıklama sadedinde kendi *Elfiyye'* sinin, cem', icâz ve ittisâk cihetlerinden İrâkî'nin eserinden üstün olduğunu söylemiş ve selefi İrâkî'ye duada bulunmayı da ihmal etmemiştir. Yukarıdaki ifadede de anlaşıldığı üzere *Elfiyyetu's-Suyûtî'* de İbnu's-Salâh ve

⁵⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/25.

İrâkî'nin eserlerinde bulunmayan birçok konu bulunmaktadır. Kezâ Suyûtî'nin eserinde konular daha düzenlidir. Bunun sebebi, İrâkî'nin *Elfiyye'* sini telif ederken İbnu's-Salâh'ın izinden giderek konu tertibine müdahalede bulunmamış olmasıdır. İbnu's-Salâh'ın, '*Ulûmu'l-hadîs* isimli eserini yaklaşık üç buçuk yıl gibi uzun bir süre zarfında öğrencilere imlâ yoluyla aktarması sebebiyle kitabın düzeni istenilen şekilde olmamıştır. Fakat bunu fark eden İbnu's-Salâh esere müdahale etmemiş, öğrencilerin anlamasını ön planda tutarak eserin tertibindeki kusuru başka bir yolla gidermeye çalışmıştır. Bunu da günümüzdeki *içindekiler* kısmı kabilinden kitabın girişinde 65 nevinin sıralamasını vererek telafi etmiştir.⁵⁶ İbnu's-Salâh'ın eserinin bu yönünü bilen Suyûtî ise birbiriyle daha çok irtibatı olan meseleleri, takdim-tehir yapmak suretiyle bir araya getirmiştir. Meselâ Suyûtî, *mürsel-i hafî* ile *el-mezîd fî muttasîl-il-esânîd* konularını aralarındaki benzerlik ve ilişkiden dolayı *tedlîs* bahsinden sonra zikretmiştir. Bu açıdan Suyûtî'nin eseri İrâkî'nin *Elfiyye'* sinden daha üstündür. Nitekim Suyûtî de eserinin üstün olduğu cihetleri *cem'*, *îcâz* ve *ittisâk'*la sınırlandırmış, mutlak bir üstünlük iddiasında bulunmamıştır.

Suyûtî'nin eserinin bir diğer özelliği ise îcâz gibi bir özelliğe sahip olmasıdır. Suyûtî'nin *Elfiyye'* si, İbnu's-Salâh'ın '*Ulûmu'l-hadîs* ve İrâkî'nin *Elfiyye'* sinde bulunmayan birçok konu ve nev'i ihtivâ etmekle birlikte beyit sayısı İrâkî'nin eserinden daha azdır. Bu da Suyûtî'nin ifade ettiği üzere *Elfiyye'* sinin gereksiz bilgi içermediğini ve daha özet ve kapalı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Elfiyye' nin telif tarihi ve özellikleri hakkında son 7 beyitinde de önemli birtakım bilgiler bulunmaktadır:

988 - نَطَّمْتُهَا فِي خَمْسَةِ أَيَّامٍ ... بِقُدْرَةِ الْمُتَهَبِّينِ الْعُلَمَاءِ

989 - حَتَّمْتُهَا يَوْمَ الْحَمِيسِ الْعَاشِرِ ... يَا صَاحِبِ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الْآخِرِ

990 - مِنْ عَامِ إِحْدَى وَتَمَانِينَ الَّتِي ... بَعْدَ تَمَامِنَا لِلْهَجْرَةِ

991 - نَطَّمْتُ بَدِيعَ الْوَصْفِ سَهْلًا خَلُو ... لَيْسَ بِهِ تَعَقُّدٌ أَوْ حَشْوٌ

⁵⁶ Ebû Amr Osman b. Abdîrrahman İbnu's-Salâh, *Ma'rifetu envâi ilmi'l-hadîs*, thk. Nurüddîn 'İtr (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 2012), 7-11.

992 - فَاغْنِنِي بِمَا بِالْحَفِظِ وَالثَّقِيمِ ... وَخُصَّهَا بِالْفَضْلِ وَالثَّقِيمِ

993 - وَأَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى الْإِكْمَالِ ... مُتَّصِمًا بِهِ بِكُلِّ حَالٍ

994⁵⁷ - مُصَلِّيًا عَلَى نَبِيِّ قَدْ أَمَّ ... مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ وَالرُّسُلِ حَتَّمْ

Mezkûr beyitlerde ifade edildiği üzere Suyûtî *Elfiyye'*yi 5 gün gibi kısa bir sürede yazmış, hicrî rebiulâhir ayınının 10'unda 881 yılında bitirmiştir.⁵⁸ Bu bilgiden hareketle Suyûtî'nin günde 200 civarı beyit nazmettiği söylenebilir. Ayrıca o, eserini sonlandırırken de tehaddüs-i ni'met kabilinden⁵⁹ eserinin beş özelliğine tekrar dikkat çekmiştir. Daha çok üslupla alakalı olan bu hususlar şunlardır: **1-**Bedü'l-vasf (meseleyi harika bir üslupla sunması). **2-** Sehl (anlaşılması kolay ve akıcı olması). **3-** Hulv (üslup ve muhteva bakımından hoş ve tatlı olması). **4-** Te'akkud (anlaşılmaya engel bir kapalılığı) bulunmaması. **5-** Haşv (gereksiz bilginin) bulunmaması. Suyûtî'nin *Elfiyye'*nin özelliğine dikkat çektiği bu hususiyetler tartışmaya açıktır. Zira o her ne kadar anlaşılmaya engel olan veya kapalı kalan bir yerin bulunmadığını söylese de bu kabilden birçok yer bulunmaktadır. Nitekim Suyûtî, bu eserini şerh etme ihtiyacı hissetmiş, başladığı bu şerhin sadece üçte biri kadarını tamamlayabilmiştir.⁶⁰

Suyûtî'nin *Elfiyye'*sinin aslı, onun da ifade ettiği üzere Irâkî'nin *Elfiyye'*si ile İbnu's-Salâh'ın '*Ulûmu'l-hadis'*'i olması⁶¹ sebebiyle genellikle onların verdiği bilgileri göz önünde bulundurmıştır. Bununla birlikte, Suyûtî tamamen Irâkî'nin verdiği bilgileri ve onun *Elfiyye'*sinin sistematüğünü takip etmemiştir. Nitekim Suyûtî, bazen ne İbnu's-Salâh ne de örnek almış olduğu Irâkî'nin zikretmemiş olduğu bazı konuları ve neveleri *Elfiyye'*sine ilâve etmiştir. Meselâ *Elfiyye'*nin giriş kısmında hadis ilminin tarifini, gayesini açıklamış, sened, sünen ve hadisin tariflerini vermiştir.⁶²

⁵⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/124.

⁵⁸ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/124.

⁵⁹ Suyûtî'nin bu hususta bir eseri bulunmaktadır. Bk. Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *et-Tehaddüs bi ni'metillahi te'âlâ*, thk. Elizabeth Marie Sartin (el-Matbaatü'l-Arabiyye el-Hadise, ts.).

⁶⁰ Bk. Mustafa b. Abdillâh Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn an esâmi'l-kutub ve'l-fünûn*, thk. Şerafettin Yaltkaya (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabi, t.y.), 2/1963.

⁶¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/83.

⁶² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/25-26.

Suyûtî, mesele hakkında birden fazla görüş olması hâlinde bazen bunların hepsini nakletmeyip, çoğunluğun kavlini vermiştir. Yine *Elfiyye'*nin husûsî yönlerinden bir diğeri de konuya dair örneklerin, Irâkî'nin *Elfiyye'*sine nazaran daha az olmasıdır. Nitekim Suyûtî, *Elfiyye'*nin başında eserinin îcâz bir yapıya sahip olduğunu söylemiş,⁶³ *Elfiyye'*nin sonunda ise *leyse bihi haşvun* diyerek gereksiz bilgilerin bulunmadığını vurgulamıştır.⁶⁴

*Elfiyye'*nin önemli özelliklerinden bir diğeri, İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserleri yanında İbn Hacer'in *Nuhbetu'l-fiker* ve *Nüzhetü'n-nazar fî tavdîhi Nuhbeti'l-fiker fî mustalahi ehli'l-eser* isimli eserlerinden de önemli ölçüde yararlanmış olmasıdır. İleride detaylı bir şekilde zikredileceği üzere Suyûtî, genellikle İbn Hacer'in *Nüzhe'*de getirmiş olduğu yenilikler (ibtikâr)⁶⁵ hususunda ondan yararlanmışır. Meselâ Suyûtî, İbn Hacer'in izinden giderek zayıf hadis türlerini zayıflığın şiddetine göre yeniden tertip etmiştir.⁶⁶

D-Elfiyye'nin Hadis Usûlü Açısından Tahlili

1-Şekil Yönünden Analizi

Irâkî'nin *Elfiyye'*sinin lafızları ve üslubu Suyûtî'nin *Elfiyye'*sine göre daha kolay ve basittir. Nitekim yukarıda zikredildiği üzere Suyûtî kendisi de *Elfiyye'*sinin îcâz özelliğine dikkat çekmişti. Üstelik o, İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin vermiş olduğu birçok bilgi ve örneği nakletmemesinin yanında, *Elfiyye'*ye yirmiye yakın konu da ilave etmiştir. Tüm bunların yanısıra *Elfiyye'*nin beyit sayısının, Irâkî'nin *Elfiyye'*sine göre daha az olması, bu kapalılığı daha da artırmış ve basitliği engellemiştir. Nitekim Suyûtî'nin eserinde 985, Irâkî'nin *Elfiyye'*sinde ise 1002 beyit mevcuttur.⁶⁷

Irâkî ve Suyûtî'nin *Elfiyye'*leri recez bahriyle manzûm bir forma sokulmuştur.⁶⁸ Şekil olarak incelendiğinde Irâkî'nin eserine göre daha vecîz olduğu görülmektedir. *Elfiyye'*de görünüş itibariyle en çok dikkat çeken hususların

⁶³ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/25.

⁶⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/124.

⁶⁵ İbn Hacer'in bu yöndeki iddiası için bk. İbn Hacer, *Nüzhe*, 40.

⁶⁶ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/52.

⁶⁷ Çiçek ise *Elfiyyetu's-Suyûtî'*de 994 beyit bulunduğunu ileri sürmüştür. Bk. Çiçek, *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler*, 64.

⁶⁸ el-Hüveyyî, *Eksa'l-emel*, 45.

başında eserin tertibi gelmektedir. Nitekim Suyûtî kendisi de *Elfiyye*'nin başında "Bu *Elfiyye*, Irâkî'nin *Elfiyye*'sinden üstündür... Cem', îcâz ve ittisâkta"⁶⁹ diyerek bu hususa dikkat çekmiştir. Mezkûr beyitteki *ittisâktan* maksat eserin tertibidir. Suyûtî, İbnu's-Salâh'ın izinden giden ve onun '*Ulûmu'l-hadîs*'teki tertibini aynen muhafaza eden Irâkî'nin aksine kendisi bazı konular arasındaki irtibatı göz önünde bulundurarak nevilerin yerlerini değiştirmiştir. Bunu yaparken de hadis usûlündeki yaygın tertibin yerine yeni bir tertip getiren İbn Hacer'den⁷⁰ de istifade etmiştir.⁷¹

Elfiyye'deki tertip farklılığına örnek vermek gerekirse Suyûtî konular arasında irtibat olması için İbnu's-Salâh'ın eserinde *merfû*, *mevûkûf* ve *maktûdan* önce yer alan muttasıl nevini,⁷² bu konulardan sonra gelen *munkatı*, *mu'dal* ve *mürsel* bahisleriyle birlikte ele almıştır.⁷³ Kezâ İbnu's-Salâh'ın eserinde 37 ve 38. neviler olan *el-Mezîd fî muttasili'l-esânîd* ile *el-Mürselü'l-hafî* konuları,⁷⁴ *Elfiyye*'de *tedlîs* neviyle olan alakasından dolayı ondan sonra 15. nevi olarak zikredilmiştir.⁷⁵ Suyûtî, *Ulûmu'l-hadîs*'te 17. sıradaki *el-efrâd* konusunu,⁷⁶ iki konu öne alarak *metrûk* bahsinden sonraya koymuştur.⁷⁷ Yine o, '*Ulûmu'l-hadîs*'te 30-31. sıralarda yer alan *garîb*, *azîz*, *meşhûr* ve *mütevâtir* bahislerini,⁷⁸ biraz daha öne alarak *el-efrâd* bahsinin akabine yerleştirmiştir.⁷⁹

Suyûtî'nin *Elfiyye*'sindeki tertibe yönelik düzeltme ve müdahalelerini daha fazla örneklendirmek mümkündür. Meselâ İbnu's-Salâh'ın *müdreç* ve *mevzû* türlerinden sonra zikrettiği *maklûb*,⁸⁰ *Elfiyye*'de *müdreçin* önüne alınmıştır.⁸¹ Kezâ *Elfiyye*'de *garîbu'l-hadîs* ile *müselâlin* yeri değiştirilerek *müselâlin* öne

⁶⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/25.

⁷⁰ Bk. İbn Hacer, *Nüzhe*, 40.

⁷¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/35, 43.

⁷² İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 44-47.

⁷³ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/38.

⁷⁴ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 286-291.

⁷⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/42.

⁷⁶ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 88-89.

⁷⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/43.

⁷⁸ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 265-272.

⁷⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/44.

⁸⁰ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 101-102.

⁸¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/49.

alınmıştır.⁸² Aynı durum *musahhaf-muharref* ile *en-nâsih-mensûh* için de söz konusu olmuş, *musahhaf-muharref* bahsi öne alınmıştır.⁸³ Kezâ Suyûtî, 'Ulûmu'l-hadîs'te 60. nevi olan *târîh* nevini en sona bırakmış⁸⁴ ve kitabın son bahislerinden olan *evtânû'r-ruvât* konusunu *mevâlî* başlığının önüne almıştır.⁸⁵ Bu bağlamda *Elfiyye* ile iki temel kaynağının konu başlığı karşılaştırmasına dair tablo makalenin sonunda *Ek'* te verilmiştir.

Suyûtî'nin *Elfiyye'*deki bu düzenlemeleri incelendiğinde bunların birçoğunda İbn Hacer'den yararlandığı görülmektedir. Meselâ Suyûtî, İbnu's-Salâh'tan farklı olarak *hâtîme* başlığı altında zayıf hadis çeşitlerini zikrettikten sonra zayıflığı şiddetli olandan hafif olana doğru bir sıralamaya koyulmuştur. Buna göre sıralama şu şekildedir: Mevzû, Metrûk, Münker, Muall, Müdrec, Maklûb, Muzdarib.⁸⁶ Suyûtî, bu sıralamayı İbn Hacer'in *Nuhbe* ve *Nüzhe'* sinden almış, fakat buna herhangi bir işarette bulunmamıştır.⁸⁷

2-Muhteva Yönünden Analizi

a-Muhtevası

Elfiyye, muhteva olarak genel itibariyle İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserleriyle benzerlik gösterse de Suyûtî'nin ona ilâve ettiği birçok konu bulunmaktadır. Meselâ o, *Elfiyye'*nin giriş kısmında İbnu's-Salâh'ın 'Ulûmu'l-hadîs ile Irâkî'nin *Elfiyye'* sinden farklı olarak, hadis ilminin tarifini, amacını ele almış ve sened, isnâd ve metin kavramlarının ifade ettikleri manaya işaret etmiştir.⁸⁸ Kezâ Suyûtî *esahhu'l-esânîd* meselesi hakkında ondan fazla görüş nakledildiğini söyledikten sonra bunların büyük kısmına yer vererek *Elfiyye'* ye ilâve etmiştir.⁸⁹

⁸² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/85.

⁸³ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/86-87.

⁸⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/121-124.

⁸⁵ Bk. İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 400-408.

⁸⁶ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/52.

⁸⁷ İbn Hacer, *Nüzhe*, 87-95.

⁸⁸ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/25-26; Suyûtî'nin aynı yöntemi, *Elfiyye'*den önce telif ettiği olduğu *Tedrîb*'te de takip ettiği görülmektedir. Bk. Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *Tedrîbü'r-râvî fi şerhi Takrîbi'n-Nevâvî*, thk. Muhammed Avvâme (Cidde: Dârü'l-Yüsür / Dârü'l-Minhâc, 2016), 2/9-37.

⁸⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/27-28.

Elfiyye' de dikkat çeken hususlardan biri *mes'ele* adıyla açılan başlıklardır. Suyûtî bu başlık altında genellikle İbnu's-Salâh'ın *tefrîât* veya *fevâid mühimme* olarak isimlendirdiği konuları zikretmektedir. Fakat bu gibi yerlerde İbnu's-Salâh'ın verdiği bilgilere ilâvede bulunmaktadır. Meselâ İbnu's-Salâh ilk defa sahih hadislerin bir kısmını toplayan Buhârî ve Müslim'e yer verirken,⁹⁰ Suyûtî önce hadisleri ilk defa sistemli olarak toplamaya başlayan Zührî'ye (ö. 124/742) değinmiş, akabinde İbn Cüreyc (ö. 150/767), Ma'mer (ö. 153/770), Mâlik (ö. 179/795), Abdullah b. el-Mübârek (ö. 181/797) ve Hüseyim (ö. 183/799) gibi ilk musanniflerin hadisleri konu konu topladıklarını kaydetmiştir. Suyûtî üçüncü aşamada ise İbnu's-Salâh'ın değindiği hususları ele almıştır.⁹¹

Suyûtî *hasen* nevinin sonunda da *mes'ele* başlığı altında Tirmizî'nin hasen kavramını sahihle birlikte kullandığını ve buradaki hasenle lügat manasını kastedtiğini belirtmiş, devamında diğer görüşleri de *kîle* formuyla tek tek nakletmiştir.⁹² İbnu's-Salâh da Tirmizî'nin bu özelliğine değinmiş fakat Tirmizî'nin eserindeki bu kullanımın nüsha farklılıklarından kaynaklandığına işaret etmiştir.⁹³

Elfiyye' de Suyûtî'nin başvurduğu yöntemlerden biri de *hâtîme* başlığı altında İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserlerine birtakım ilâvelerde bulunmasıdır. Meselâ *hâtîme* başlığı altında, bir musanneften bir metnin alınması veya nakledilebilmesi için onun bir asla arz edilmesi (mukâbele) gerektiğine değinmiştir.⁹⁴ Bu hususta başka bir örnek olarak Suyûtî, İbnu's-Salâh'tan farklı olarak *hâtîme* başlığı altında zayıf hadis çeşitlerini zikrettikten sonra zayıflığı şiddetliden hafife doğru bir sıralama yapmıştır. Buna göre sıralama şu şekildedir: Mevzû, Metrûk, Münker, Muall, Müdrec, Maklûb, Muzdarib.⁹⁵ Yukarıda ifade

⁹⁰ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 17-18; Irâkî de *Elfiyye'*sinde İbnu's-Salâh'ın izinden giderek sadece en sahih hadis kitaplarına değinmiştir. Bk. Sehâvî, *Feth*, 1/46-59 (mukaddime).

⁹¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/29-32.

⁹² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/34.

⁹³ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 36.

⁹⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/32.

⁹⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/52.

edildiği üzere Suyûtî, bu sıralamayı İbn Hacer'in *Nuhbe* ve *Nüzhe*'sinden almış, fakat bunu herhangi bir şekilde belirtmemiştir.⁹⁶

Elfiyye'de Suyûtî'nin takip ettiği yönteme bakıldığında genellikle onun, mesele hakkında yaygın olan genel kanaati verdiği görülmektedir. Meselâ *Hasen* bahsine "Onun tarifi hususunda kabul edilen..." şeklinde bir ifadeyle başlayarak genel görüşe yer vermiştir.⁹⁷ Suyûtî, bir mesele hakkında cumhurun görüşünü verirken veya tercih ederken *el-esah*,⁹⁸ *el-mürtezâ*,⁹⁹ *el-ezhar*,¹⁰⁰ *el-ercah*,¹⁰¹ *el-ekserûn*,¹⁰² *el-cumhûr*,¹⁰³ *fi'l-akvâ*¹⁰⁴ ve *evlâ*¹⁰⁵ ifadelerini hadisçilerin ilgili konu hakkındaki genel kanaatine yer vermiştir.

Suyûtî, zayıf olarak kabul ettiği görüşleri ise *kîle* sığasıyla vermiştir. Meselâ sika kimselerden bir hadisin hem merfû hem mevkûf veya bir tarikten muttasıl bir diğer tarikten mürsel olarak gelmesi durumunda Suyûtî, ref' ve ittisâl şekillerinin tercih edileceğini ifade etmiş ve diğer görüşleri de mezkûr sığayla nakletmiştir.¹⁰⁶

Bir diğer husus ise Suyûtî, *Elfiyye*'de kendi kişisel görüşlerini *indî* gibi ifadelerle vermiştir.¹⁰⁷ Meselâ bir hadisteki garîb kelimenin açıklaması olarak hadise derc edilen bir ilavenin kendisine göre haram olmadığını kaydetmiş-

⁹⁶ İbn Hacer, *Nüzhe*, 87-95; Asrımızda yapılan bazı çalışmalarda da benzeri bir durum göze çarpmaktadır. Zira İbn Hacer'in eseri, hadisçiler arasında meşhur olmuş ve daima müracaat edilen bir kitap olmuştur. Eserin bu özelliğinden dolayı birçok şerh ve hâşiye çalışmasına konu olmuş ve okunup ezberletilmesinin kolaylaştırılması için nazım haline getirilmiştir. Bk. Nurullah Agitoğlu, "Hadis Usûlü Konularına Dair Bir Risale: Muhammed Nurullah Seyda'nın "es-Sahîfetü's-sâlise fi Usûli'l-Hadis"i", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2016/2, 7/14, s.7-22.

⁹⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/32.

⁹⁸ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/55, 56, 62, 63, 65, 66, 76.

⁹⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/32, 41, 61.

¹⁰⁰ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/54.

¹⁰¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/56, 61.

¹⁰² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/60, 73, 74.

¹⁰³ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/73, 76.

¹⁰⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/64, 74.

¹⁰⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/76.

¹⁰⁶ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/39-40; Diğer örnekler için bk. Suyûtî, *Elfiyye*, 1/40, 41, 46, 61, 63, 66, 67, 69, 77.

¹⁰⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/64.

tir.¹⁰⁸ Nitekim uygulamaya bakıldığında bazı büyük muhaddislerin de hadislerdeki garîb lafızları izah ettikleri görülmektedir. Bunun en meşhur örneği Hz. Peygamber'in Hirâ'da ibadet ettiğine dair vârid olan hadistir. Zira ilgili hadiste geçen *tehannüs* kelimesi Zührî tarafından "vehüve et-teabbud" şeklinde açıklanmış, böylece Zührî'nin tefsiri sehven hadisin metnine derc edilmiştir.¹⁰⁹

Diğer taraftan *Elfiyye*, Suyûti'nin bazı eserlerinin yazılış kronolojisi hakkında da bilgi vermektedir. Nitekim o, esahhu'l-esânîd bahsinde *şerhû* diyerek *Tedrîbu'r-râvî bi şerhi Takrîbi'n-Nevâvî* adlı Takrîb şerhine işaret etmiş ve *esahhu'l-esânîd* hususunda ileri sürülen görüşlere etraflı bir şekilde orada yer verdiğini kaydetmiştir.¹¹⁰ Kezâ Suyûti *el-Kavlu'l-hasen* ile *el-Kavlu'l-hasen fi'z-zebbi ani's-sünen* eserine¹¹¹ ve garîbu'l-hadîs bahsinde de *ed-Dürri'n-nesîr fi telhisi Nihâyeti İbn el-Esîr* kitabına atıfta bulunmuştur.¹¹²

Bu eserinde Suyûti genel itibariyle hadis usulündeki yaygın kanaati benimsese de zaman zaman farklı görüşler de ileri sürmüştür. Meselâ o, *hasen li gayrihi* seviyesine yükselebilecek ve kusuru giderilebilecek hususları zikrederken bunlar arasında genel kabule ters hususları da zikretmiştir. Bu bağlamda o, bir hadisin zayıflık sebebi, râvîsinin fiske veya yalanla töhmet altında olması hâlinde de nekâretten kurtulup *hasen* derecesine ulaşacağını ileri sürmüştür.¹¹³

Elfiyye'nin hangi grup için yazıldığı meselesine bakılacak olursa bu hususta 992. beyit bazı işaretler sunmaktadır:

992 - فَأَعْنِ بِمَا بِالْحُفْظِ وَالتَّفْهِيمِ ... وَحُصَّهَا بِالْفَضْلِ وَالتَّقْدِيمِ¹¹⁴

¹⁰⁸ Suyûti, *Elfiyye*, 1/50.

¹⁰⁹ el-Etyûbî, *İs'âfu zevi'l-vetar*, 1/340.

¹¹⁰ Suyûti, *Elfiyye*, 1/29; Suyûti, başka bir yerde ise *Tedrîb'e* "şerhunâ" ifadesiyle atıfta bulunmuştur. Bk. Suyûti, *Elfiyye*, 1/56.

¹¹¹ Suyûti, *Elfiyye*, 1/52.

¹¹² Suyûti, *Elfiyye*, 1/86.

¹¹³ Suyûti, *Elfiyye*, 1/32-33; el-Etyûbî, *İs'âfu zevi'l-vetar*, 2013, 1/81; Fiske ve mezkûr kusurların telafi edilemeyeceği hususunda bk. Ebü'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed İbn Receb, *Şerhu İleli't-Tirmizî*, thk. Hemmâm Abdürrahîm Saîd (Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987), 2/609.

¹¹⁴ Suyûti, *Elfiyye*, 1/124.

Suyûtî, bu beyitte “Ezberlemek ve iyice anlamak/anlatmak suretiyle ona gerekli önemi göster...Onun üstünlüğünü kabul et ve diğerlerine takdim et” diyerek aslında bu eserin mübtedilere yönelik nazmedildiğini îmâ etmiştir. Zira ezberlemek ile iyice anlamak/anlatmak ilk olarak mübtedilerin dikkat etmesi gereken hususlardandır. *Tefhûm* aynı zamanda *müntehi/müsnidi* de ilgilendirmektedir. Bu itibarla müsnid, *Elfiyye* sayesinde konuları daha iyi hatırlamış ve anlamış olmaktadır. Nitekim Irâkî'nin *Elfiyye*'sinin adında da *tebsira* ve *tezkira* kelimeleri bulunmaktadır. Buradaki *tebsiradan* maksat, mübtedînin konuyu güzel kavramasını sağlamak, *tezkiradan* murad ise müsnid veya yukarı derecede olan bir muhaddise konuları hatırlatmaktır.¹¹⁵

b-Kaynakları

Elfiyye'nin temel iki kaynağı bulunmaktadır. Bunlar Suyûtî'nin de belirttiği üzere İbnu's-Salâh'ın '*Ulûmu'l-hadîs*'i ile Irâkî'nin *Elfiyye*'sidir. Nitekim Suyûtî bu hususta *Elfiyye*'nin 593. beyitinde şöyle demektedir: “Kendisiyle ıstılâhı öğreneceğin bir kitabı oku...Bu, bunun aslı ve İbn Salâh gibi”.¹¹⁶ Yine Suyûtî *el-Mu'telif ve'l-Muhtelif* bahsinde örnekleri vermeye başlarken “işte bunlar bazı ilâvelerle birlikte İbnu's-Salâh'ın ihtisâr ettiği örneklerdir” diyerek¹¹⁷ asıl kaynağının İbnu's-Salâh olduğuna işaret etmiştir. Suyûtî, İbnu's-Salâh'ın ilgili mesele hakkındaki görüşünü verirken genellikle onun adını zikretmiş,¹¹⁸ Irâkî gibi¹¹⁹ İbnu's-Salâh'ı *şeyh* lakabıyla anmamıştır. Kendi görüşünü ise *indî* gibi ifadelerle vermiştir.¹²⁰

Suyûtî, İbnu's-Salâh ve Irâkî dışında Nevevî (ö. 676/1277),¹²¹ Zerkeşî (ö. 794/1392)¹²² ve İbn Hacer (ö. 852/1449)¹²³ gibi muhaddislerden yararlanmış-

¹¹⁵ Sehâvî, *Feth*, 1/15.

¹¹⁶ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/83.

¹¹⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/105.

¹¹⁸ Meselâ bk. Suyûtî, *Elfiyye*, 1/26, 31, 36, 47, 62, 105.

¹¹⁹ Meselâ bk. Ebu'l-Fazl Zeynuddîn Abdurrahîm b. el-Hüseyin Irâkî, *Elfiyyetu'l-Irâkî el-müsemmât bi et-Tebşira ve't-tezkira fî ulûmi'l-hadîs*, thk. el-Arabî ed-Dâiz el-Firyâtî (Riyâd: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 2007), 103, 104, 109; Bu hususta ayrıca bk. Baskale, *Zeynuddîn-i Irâkî'nin Hayatı, Eserleri ve Hadîs İlmindeki Yeri*, 49.

¹²⁰ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/64.

¹²¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/27, 30, 38, 56.

¹²² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/49.

¹²³ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/35, 43.

tır. Burada şu husus da kaydedilmelidir ki Suyûtî, İbn Hacer'in adını zikretmeksizin, sâhibu'n-Nuhbe ve en-Nuhbe ifadeleriyle ona işarette bulunmuştur. Ayrıca Suyûtî her ne kadar İbn Hacer'in adını vermemiş ve onun nadiren işarette bulunmuş olsa da gerek *Elfiyye'*ye eklediği birçok konuda gerekse de *Elfiyye'*nin tertibinde zaman zaman ondan etkilendiği görülmektedir.

Suyûtî'nin asıl kaynaklarından biri olan Irâkî'nin *Elfiyye'*sinde İbnu's-Salâh'ın eserinde olduğu gibi 65 nevi bulunurken yukarıda zikredildiği üzere Suyûtî bu sayıya 17 nevi daha ilave etmiştir.

3-Elfiyye ve 'Ulûmu'l-hadîs Karşılaştırması

Yukarıda belirtildiği üzere *Elfiyye'*nin temel kaynakları 'Ulûmu'l-hadîs ile Irâkî'nin *Elfiyye'*sidir.¹²⁴ Bu itibarla tabîi olarak birçok konunun aynı ve benzer olması son derece doğal ve beklenen bir husustur. Bunun yanı sıra İbnu's-Salâh ile Suyûtî'nin eserleri mukâyese edildiğinde aralarında bazı farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir. Meselâ Suyûtî, İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin ele almadığı birçok konuyu müstakil olarak *Elfiyye'*sinde incelemiştir. Suyûtî'nin Irâkî ve İbnu's-Salâh'a ilâve olarak verdiği hadis usûlü neveleri şunlardır:

Suyûtî'nin Elfiyye'ye Eklediği Neviler	
İsim ve Künyelerle İlgili Neviler	Diğer Neviler
Men ittifekat künyetuhu me'a ismihi	Haddu'l-hadis ve eksâmuhu
Men ittifekat künyetuhu me'a ismi ebîhi	Esbâbu'l-hadîs
Men vâfeka ismuhu künyete ebîhi	Rivâyetu's-sahâbe 'ani't-tâbiîn 'ani's-sahâbe
Men vâfekat künyetuhu künyete zevcetihî	Men ravâ 'an şeyhin sümme ravâ 'anhu bi vâsita
Men vâfeka ismuhu isme ebîhi	Men lem yervi illâ hadîsen vâhiden
Men vâfeka ismuhu isme şeyhihi ve şeyhi şeyhihi	Men lem yervi illâ 'an vâhid
Men vâfeka ismu ebîhi isme şeyhihi	Men üsnide 'anhu mine's-sahâbeti'ilezîme mâtû fi hayâtihi sallallahu aleyhi ve sellem
Men vâfeka ismu şeyhihi isme'r-râvi anhu	
Men vâfeka ismuhu nisebehu	
Men kâne ismuhu bi sûreti lafzî'n-niseb	

Suyûtî'nin Elfiyye'ye Eklediği Neviler

¹²⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/83.

Suyûtî, yukarıdaki ilâvelerden *İsim ve Künyelerle İlgili Neviler* başlığı altında yer alan 10 neviyi, *Elfiyye*'de "Envâun aşeretün mine'l-esmâ ve'l-künâ mezîdetün alâ İbni's-Salâh ve'l-Elfiyye" başlığı altında maddeler hâlinde zikretmiştir.¹²⁵ Bu ilâvelerden *esbâbu'l-hadîs* hakkında Suyûtî'nin müstakil eser yazmış olmasının,¹²⁶ böyle bir başlık¹²⁷ tahsis etmesinde etkili olduğu söylenebilir. Suyûtî'nin diğer ilâvelerin büyük kısmını İbn Hacer'in *Nuhbe* ve *Nüzhe*'sinden aldığı tekrar kaydedilmelidir.

Tertip açısından da iki eser arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Meselâ '*Ulûmu'l-hadîs*'te *muallak*, sahîh hadisın devamında yer alan *fevâid mühimme* içerisinde içerisinde bulunurken,¹²⁸ *Elfiyye*'de ayrı bir nevi olmuştur.¹²⁹ İbnu's-Salâh'ın *mu'dal* hadis türünün sonunda yer alan *tefrîât* başlığı altında yer verdiği *muanan isnâd*,¹³⁰ *Elfiyye*'de müstakil bir başlık olarak muallaktan sonra, tedlîsten önce yer almıştır.¹³¹ Kezâ Suyûtî, *garîbu'l-hadîs* ile *müselelin* yerini değiştirerek *müseleli* öne almıştır.¹³² Ayrıca Suyûtî, İbnu's-Salâh'ın eserinde müstakil başlık altında değil de *men tukbelu rivâyetuhu ve men tureddu* başlığı altında yer alan ta'dîl ve tecrîh lafızlarını,¹³³ müstakil başlık altında incelemiştir.¹³⁴ *Şâz-mahfûz* ve *münker-ma'rûf* bahislerinde İbn Hacer'den istifade eden Suyûtî, "terk edilmiş hadis manasında" daha çok İbn Hacer tarafından kullanılan *metrûk* kavramına yer vermiş ve *Elfiyye*'sine ilave etmiştir.¹³⁵

Suyûtî'nin farklı bir tertip takip etmesinde İbn Hacer'in önemli bir rolü bulunmaktadır. Meselâ İbnu's-Salâh'ın sadece *şâz* kavramını kullanmasına

¹²⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/103-104.

¹²⁶ Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *el-Luma' fi esbâbi'l-hadîs*, thk. Gıyâs Abdullatîf Dahdûh (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, 2004).

¹²⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/89.

¹²⁸ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 24; İbnu's-Salâh *mudal* hadis başlığı altında de muallaka değinmiştir. Bk. İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 67.

¹²⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/40.

¹³⁰ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 61.

¹³¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/40.

¹³² Suyûtî, *Elfiyye*, 1/85.

¹³³ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 122-126.

¹³⁴ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/57-59.

¹³⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/43.

rağmen,¹³⁶ Suyûtî, İbn Hacer gibi *eş-şâz ve'l-mahfûz* şeklinde konuyu ele almış¹³⁷ ve İbn Hacer'in *Nüzhe'*deki tarifine yer vermiştir.¹³⁸ Nitekim Suyûtî bir sonraki konuyu da İbn Hacer gibi *el-Münker ve'l-ma'rûf* olarak incelemiş ve *Nuhbe* diyerek kaynağa atıfta bulunmuştur.¹³⁹ Yine *mevzû hadis* bahsinde *Nuhbe* veya *Nüzhe'*nin adını zikretmeksizin İbn Hacer'in *Nüzhe'*sinden alıntı yapmıştır.¹⁴⁰ Bir başka misâl olarak Suyûtî, eş-Şeyh Ebû Muhammed'in (Cüveynî'yi (ö. 478/1085) kastediyor) kasden Hz. Peygamber adına yalan uydu-
ran kimsenin küfrüne hükmettiğini kaydetmiştir.¹⁴¹ Suyûtî, bu bilgiyi *Nüzhe'*den almış¹⁴² olmasına rağmen kaynağa dair herhangi bir bilgi sunmamıştır. Suyûtî bazı konularda İbnu's-Salâh'ın eksik bıraktığı hususları *Nüzhe'*den tamamlama yoluna gittiği görülmektedir. Meselâ sahabî ve tâbiînin tariflerini *Nüzhe'*den almıştır.¹⁴³

Suyûtî'nin İbn Hacer'de istifadesi sadece eserin tertibiyle sınırlı değildir. Bunun dışında o, İbn Hacer'in vazetmiş olduğu bir kâideye de yer vermiş ve İbn Hacer'e herhangi bir atıfta bulunmamıştır. *Nüzhe'*de İbn Hacer'in de dile getirdiği kâide¹⁴⁴ *Elfiyye'*de şu şekilde yer almıştır: "Bazen, altta olana, onu üsttekine denk hâle getirecek veya onun üstüne çıkaracak birtakım hususlar âriz olur".¹⁴⁵

Suyûtî, mütâbeât ve şevâhid kavramları hakkında, İbnu's-Salâh'a göre bir hadis metninin, aynı lafızla başka bir tarikten gelmesinin mütâbî, manasıyla vârid olmasının ise şâhid olacağını kaydettikten sonra bunun aksinin de vuku bulduğuna işaret ederek¹⁴⁶ aslında İbn Hacer'in *Nüzhe'*deki kanaatine¹⁴⁷ dikkat çekmek istemiştir.

¹³⁶ İbnu's-Salâh, *Ulûmu'l-hadîs*, 76.

¹³⁷ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/43.

¹³⁸ İbn Hacer, *Nüzhe*, 71.

¹³⁹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/43.

¹⁴⁰ Bk. İbn Hacer, *Nüzhe*, 90-91.

¹⁴¹ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/52.

¹⁴² İbn Hacer, *Nüzhe*, 91.

¹⁴³ Bk. İbn Hacer, *Nüzhe*, 111-113; Suyûtî, *Elfiyye*, 1/89.

¹⁴⁴ İbn Hacer, *Nüzhe*, 65.

¹⁴⁵ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/30.

¹⁴⁶ Suyûtî, *Elfiyye*, 1/46.

¹⁴⁷ Bk. İbn Hacer, *Nüzhe*, 73-75.

Sonuç

İlk örnekleri mensûr bir yapıya sahip olan hadis usûlü çalışmaları arasında özellikle hicrî dördüncü asırla birlikte manzûm eserler de görülmeye başlanmıştır. Bunların bir kısmı beyit sayısı az manzûmelerken bazısı ise *Elfiyye*'ler gibi ortalama bin beyitten meydana gelen şiirleştirme çalışmalarıdır. Hadis usulüne dair *Elfiyye*'ler incelendiğinde bunların hemen hemen tamamının İbnu's-Salâh'ın bir ihtisârı ve şiirleştirilmiş versiyonu olduğu görülmektedir. Zira İbnu's-Salâh'ın '*Ulumû'l-hadîs*'i hadis usûlü alanında telif edilen sonraki çalışmaları etkilemiş ve mezkûr eser üzerine geniş bir literatürün doğmasına vesile olmuştur. Şüphesiz '*Ulûmu'l-hadîs* üzerine yapılan çalışmalardan biri de *Elfiyye* olarak adlandırılan şiirleştirme çalışmalarıdır. Mezkûr kitap üzerine yapılan en meşhûr *Elfiyye* Irâkî'ye aittir. Nitekim bu *Elfiyye* üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Hadis usûlüne dair telif edilen *Elfiyyeler*den biri de Suyûtî'ye aittir. Onun *Nazmü'd-dürer fî 'ilmi'l-eser* isimli *Elfiyyesi* hadis usûlü açısından önemli bir çalışmadır. *Nazmü'd-dürer*, Suyûtî'nin müstakil olarak telif ettiği bir *Elfiyye* olmayıp, tıpkı Irâkî'nin *Elfiyye*'si gibi İbnu's-Salâh'ın '*Ulûmu'l-hadîs* isimli hadis usûlü eserinin nazımlaştırılmış hâlidir.

Suyûtî'nin de ifade ettiği üzere *Elfiyye*'de üç husus ön plana çıkmaktadır. Bunlar, *cem'*, *îcâz* ve *ittisâk*'tır. Bu itibarla *Elfiyye*'de, İbnu's-Salâh ve Irâkî'nin eserlerinde bulunmayan birçok konu yer almaktadır. Kezâ *Elfiyye*'nin üslûbu daha vecîz ve konuları daha müretteptir. Suyûtî zaman zaman temel kaynaklarının konu tertibine müdahale etmiştir. O, *Elfiyye*'nin mezkûr cihetlerden Irâkî'nin *Elfiyye*'sinden daha üstün olduğunu kaydetmiş, fakat mutlak bir üstünlük iddiasında bulunmamıştır.

Suyûtî, *Elfiyye*'yi beş günde nazmettiğini ifade etmiş, eserinin sonunda tehdüs-i ni'met kabilinden eserinin beş özelliğine vurgu yapmıştır. Burada ise eserinin *bedû'l-vasf*, *sehl* ve *hulv* olması, *te'akkud* ve *haşv* barındırmaması özelliklerini taşıdığını ifade etmiştir.

Suyûtî'nin *Elfiyye*'si özelinde yapılan bu çalışma neticesinde, bu çalışmanın salt bir ihtisâr ve şiirleştirme çalışması olmadığı, Suyûtî'nin birçok önemli hadis meselesini eklediği, zaman zaman asıl kaynaklarının tertibine müdahale ettiği ve diğer hadis usûlü çalışmalarından da istifade ettiği tespit edilmiştir. Kendisinden önce birçok *Elfiyye* bulunmasına rağmen Suyûtî'nin de böyle bir

çalışma yapmasındaki temel gâye, özellikle hadis öğrenimine yeni başlayan mübtediler için hadis usûlünün birçok konusunu ihtivâ eden, daha akıcı ve mürettep bir *Elfiyye* nazmetmektir.

Kaynakça

- Agiptoğlu, Nurullah. "Hadis Usûlü Konularına Dair Bir Risale: Muhammed Nurullah Seyda'nın "es-Sahîfetü's-sâlise fî Usûli'l-Hadîs"i", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2016/2, 7/14.
- Aslan, Recep. *Suyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Aslan, Recep. *Suyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2019.
- Avnî, eş-Şerîf Hâtim b. Ârif. *el-İmtâ'u's-şi'rî 'inde'l-muhaddisîn ve fihî beyânu 'inâyetu'l-muhaddisîn bi'l-luga*. Suudi Arabistan: Dâru's-Süme'yî li'n-Neşr ve't-Tevzî, 2015.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstilahları Sözlüğü*. İstanbul: IFAV, 7. Basım, 2013.
- Bahşi, Turan. *İbn Mâlik ve Nahiv İlmi Açısından el-Elfiyye Adlı Eseri*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Baskale, Fehmi. *Zeynuddîn-i Irâkî'nin Hayatı, Eserleri ve Hadis İlmindeki Yeri*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Birmâvî, Şemsuddîn Muhammed b. Abduddâim. *el-Fevâidu's-seniyye fî şerhi'l-Elfiyye*. thk. Abdullah Ramazân Mûsâ. 5 Cilt. Mısır: Mektebetü't-Tev'îye el-İslâmiyye, 2015.
- Çetin, Nihad M. "Bahir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/484-486. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Çiçek, Fehmi. *Hadis Usûlü Literatüründe Manzûmeler ve Türkçe Manzûm Hadis Çalışması*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Doktora, 2020.
- Etyûbî, Muhammed İbnu's-Şeyh el-Allâme Ali b. Âdem b. Mûsâ el-Vellevî. *Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî fî'l-hadîs el-müsemma' İs'âfu zevi'l-vetar bi şerhi Nazmi'd-dürer fî 'ilmi'l-eser*. 2 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzî, 2013.

- Güven, Hana. "İbn Mâlik'in Elfiyyesi ve Arap Gramerindeki Önemi". *Universal Journal of Theology* 5/1 (2020), 121-156.
- el-Hüdeym, Muhammed b. el-Hasen b. Ahmed el-Ya'kûbî el-Mûrîtânî. *el-Câmi'u'l-muharrer 'alâ Nazmi'd-dürer: Şerhu Elfiyyeti's-Suyûtî fî mustalahi'l-hadîs*, thk. Ebû Muhammed b. Muhammed Hüseyin. Kâhire: Dâru't-Teysîr li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2. Basım, 2020.
- Hüveyyî, Şihâbuddîn Muhamed b. Ahmed. *Nazmu ulûmi'l-hadîs el-Müsemmât: Eksa'l-emel ve's-sûl fî ilmi hadîsi'r-resûl sallallahu aleyh ve sellem*. thk. Nevâf Abbâs Habîn el-Münâver. Kuveyt, 2015.
- Irâkî, Ebu'l-Fazl Zeynuddîn Abdurrahîm b. el-Hüseyin. *Elfiyyetu'l-Irâkî el-müsemmât bi et-Tebşira ve't-tezkira fî ulûmi'l-hadîs*. thk. el-Arabî ed-Dâiz el-Firyâtî. Riyâd: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 2007.
- Irâkî, Ebu'l-Fazl Zeynuddîn Abdurrahîm b. el-Hüseyin. *Şerhu't-Tebşira ve tezkire*. thk. Abdullatif el-Hemîm ve Mâhir Yâsîn Fahl. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî. *Şerhü'n-Nuhbe: Nüzhetü'n-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker fî mustalahi ehli'l-eser*. thk. Nurüddîn 'İtr. Beyrut: Matbaatu's-Sabâh, 3. Basım, 2000.
- İbn Kâsim el-Murâdî, Ebû Muhammed Bedruddîn Hasan b. Kâsim el-Murâdî el-Mısrî el-Mâlikî. *Tevdîhu'l-mekâşid ve'l-mesâlik bi'Şerhi Elfiyyeti İbn Mâlik*. 3 Cilt. b.y.: y.y., 1428/2008.
- İbn Receb, Ebü'l-Ferec Zeynuddîn Abdurrahmân b. Ahmed. *Şerhu İleli't-Tirmizî*. thk. Hemmâm Abdürrahîm Saîd. Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1987.
- İbn Şâkir el-Ketbî, Muhammed b. Şâkir b. Ahmed. *Fevâtu'l-Vefeyât*. thk. İhsân 'Abbâs. 4 Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, 1973-74.
- İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahman. *Ma'rifetu envâi ilmi'l-hadîs*. thk. Nurüddîn 'İtr. Dımeşk: Dâru'l-Fikr, 17. Basım, 2012.
- Kâtib Çelebî, Mustafa b. Abdillâh. *Keşfu'z-zunûn an esâmî'l-kutub ve'l-fünûn*. thk. Şerafettin Yaltekaya. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, t.y.

- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemu'l-müellifîn*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, b. y., t.y.
- Kettânî, Muhammed ' Abdülhay b. ' Abdilkebir el-Hasenî el-İdrîsî el-. *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyahât ve'l-müselâlat*. thk. İhsân ' Abbâs. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1402/1982.
- Musellâtî, Nûrî Hasan Hâmid. *eş-Şerhu'l-vasât 'âlâ Elfiyyeti's-Suyûtî fi 'ilmi'l-hadîs*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2009.
- Reşîdî, Ebu'l-Fazl Hişâm b. Muhammed. *en-Nazmu'l-mülâh li Mukaddimeti İbnu's-Salâh fi 'ulûmi'l-hadîs*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008.
- Safedî, Ebü's-Safâ Salâhuddîn Halîl b. İzzüddîn. *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. thk. Ahmed el-Arnâût ve Türkî Mustafa. 29 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, b. y., 2000.
- Sehâvî, Şemsüddîn Ebü'l-Hayr Muhammed b. Abdirrahmân. *Fethü'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs*. thk. Abdülkerîm b. Abdullah b. Abdurrahmân el-Hudayr ve Muhammed b. Abdullah b. Fühayd. 5 Cilt. Riyâd: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 2005.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-Bahru'llezî zehar fi şerhi Elfiyyeti'l-eser*. thk. Ebü Enes Üneys b. Ahmed b. Tâhir el-Endenûsî. 4 Cilt. Suûdî Arabistan: Mektebetü'l-Gurebâ el-Eseriyye, ts.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *Elfiyyetu's-Suyûtî fi mustalahi'l-hadîs*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd. 2 Cilt. Medîne-Kâhire: Dâru İbni'l-Kayyim-Dâru İbn Affân, 2004.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-Luma' fi esbâbi'l-hadîs*. thk. Gıyâs Abdullatîf Dahdûh. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2004.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *et-Tehaddüs bi ni'metillahi te'âlâ*. thk. Elizabeth Marie Sartin. el-Matbaatu'l-Arabiyye el-Hadîse, ts.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *Tedrîbü'r-râvî fi şerhi Takrîbi'n-Nevâvî*. thk. Muhammed Avvâme. 5 Cilt. Cidde: Dârü'l-Yüser /Dârü'l-Minhâc, 2016.

Teker, Yusuf. *Hadis Usûlü Edebiyatında Elfiyye'ler, Irâkî ve Elfiyye'si*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Yâkût el-Hamevî, Ebû 'Abdullâh Yâkût b. 'Abdullâh er-Rûmî. *Mu'cemu'l-'udebâ: İrşâdu'l-erîb 'ilâ ma'rifeti'l-edîb*. thk. İhsân 'Abbâs. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1414/1993.

Yediıldız. "Arap Gramerine Dair Yazılmış Elfiyyeler ve Arapça Öğretimine Etkileri". *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10 (2020), 5-23.

Yediıldız, Fatih. *Arapça Öğretiminde Nazım Geleneği ve İbn Mu'tî'nin Elfiyye'si*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

Zebîdî, Muhammed Murtazâ ez-. *Elfiyyetü's-sened*. thk. Muhammed b. Azzûz. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2006.

Zirikî, Hayruddîn b. Mahmûd. *el-A'lâm*. 8 Cilt. Dâru'l-ilm, 15. Basım, 2002.

Ek: *Elfiyye'nin Temel Kaynaklarıyla Konu Başlığı Karşılaştırması*¹⁴⁸

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-Irâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
Haddu'l-hadîs ve eksâmuhu	Eksâmu'l-hadîs, es-Sahîh	Ma'rifetu'-sahîh mine'l-hadîs
es-Sahîh	el-Hasen	Ma'rifetu'l-hasen minhu
Mes'eletün	ed-Daîf	Ma'rifetu'd-da'if minhu
Hâtme	el-Merfû	Ma'rifetu'l-müsned
el-Hasen	el-Müsned	Ma'rifetu'l-muttasıl
Mes'eletün	el-Muttasıl ve'l-Mevsûl	Ma'rifetu'l-merfû
ed-Daîf	el-Mevkûf	Ma'rifetu'l-mevkûf
el-Müsned	el-Maktû	Ma'rifetu'l-maktû

¹⁴⁸ *Elfiyye'* de olup diğer iki eserde bulunmayan neviler, **bold** olarak gösterilmiştir.

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-İrâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
el-Merfû ve'l-mevkûf ve'l-maktû	el-Mürsel	Ma'rifetu'l-mürsel
el-Mevsûl ve'l- munkatı ve'l-mu'dal	el-Munkatı ve'l- Mu'dal	Ma'rifetu'l-munkatı
el-Mürsel	el-An'ane	Ma'rifetu'l-mu'dal (Mu'anane hadis ve muallak)
el-Muallak	Teâruzu'l-vasl ve'l- irsâl evi'r-ref'i ve'l- vakf	Ma'rifetu't-tedlîs ve huk- mü'l-müdelles
el-Mu'anane	et-Tedlîs	Ma'rifetu's-şâz
et-Tedlîs	eş-Şâz	Ma'rifetu'l-münker
el-İrsâlu'l-hafî ve'l- Mezîd fî muttasilîl- esânîd	el-Münker	Ma'rifetu'l-i'tibâr ve'l- mütâbeât ve's-şâhid
eş-Şâz ve'l-Mahfûz	el-İ'tibâr ve'l-mütâbeât ve's-şevâhid	Ma'rifetu ziyâdâtî's-sikât ve hukmihâ
el-Münker ve'l- ma'rûf	Ziyâdâtü's-sikât	Ma'rifetu'l-efrâd
el-Metrûk	el-Efrâd	Ma'rifetu'l-hadîsî'l-muallak
el-Efrâd	el-Muallak	Ma'rifetu'l-muzdarib mine'l- hadîs
el-Garîb ve'l-Azîz ve'l-Meşhûr ve'l- Müstefîz ve'l- Mütevâtir	el-Muzadrib	Ma'rifetu'l-müddrec fî'l-hadîs
el-İ'tibâr ve'l- Mütâbeât ve's- Şevâhid	el-Müddrec	Ma'rifetu'l-hadîsî'l-mevzû
Ziyâdâtü's-sikât	el-Mevzû	Ma'rifetu'l-maklûb

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-Îrâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
el-Muall	el-Maklûb	Ma'rifetu sıfeti men tukbelu rivâyetuhu ve men turaddu rivâyetuhu
el-Muzdarib	Ma'rifetu men tukbelu rivâyetuhu ve men tureddu	Ma'rifetu keyfiyyeti semâ'î'l-hadîs ve tahammulihî ve fîhi beyânu envâ'î'l-icâze ve ahkâmihâ ve sâiri vucûhi'l-ahz ve't-tahammul ve 'ilmun cem.
el-Maklûb	Merâtibu't-ta'dîl	Ma'rifetu kitâbeti'l-hadîs ve keyfiyyeti zabtî'l-kitâb ve takyîdihî ve fîhi me'ârif mühimme râika
el-Müdreç	Merâtibu't-tecrîh	Ma'rifetu keyfiyyeti rivâyeti'l-hadîs ve şarti edâihî ve yete'allaku bizâlik ve fîhi kesîrun min nefâisi hâza'l'ilm
el-Mevzû	Metâ yesihhu tahammulu'l-hadîs ve yüstehabbu	Ma'rifetu âdâbi'l-muhaddis
Hâtîme	Eksâmu't-tahammul: ve evveluhâ semâu lafzi'ş-şeyh	Ma'rifetu âdâbi tâlibi'l-hadîs
Men tukbelu rivâyetuhu ve men tureddu	Kitâbu'l-hadîs ve zabtuhu	Ma'rifetu'l-isnâdî'l-âlî ve'n-nâzil
Merâtibu't-ta'dîl ve't-tecrîh	Sıfetu rivâyeti'l-hadîs ve edâihî	Ma'rifetu'l-meşhûr mine'l-hadîs
Tahammulu'l-hadîs	Âdâbu'l-muhaddis	Ma'rifetu'l-garîb ve'l-azîz mine'l-hadîs

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-İrâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
Eksâmu't-tahammul	Âdâbu tâlibi'l-hadîs	Ma'rifetu garîbi'l-hadîs
Kitâbetu'l-hadîs ve zabtuhu	el-Âlî ve'n-nâzil	Ma'rifetu'l-müselsel
Sıfetu rivâyeti'l-hadîs	el-Garîb ve'l-Azîz ve'l-Meşhûr	Ma'rifetu nâsihi'l-hadîs ve mensûhihi
Âdâbu'l-muhaddis	Garîbu elfâzi'l-hadîs	Ma'rifetu'l-musahhaf min esânîdî'l-ehâdîs ve mutûnihâ
Mes'eletün	el-Müselsel	Ma'rifetu muhtelifi'l-hadîs
Âdâbu tâlibi'l-hadîs	en-Nâsih ve'l-mensûh	Ma'rifetu'l-mezîz fî muttasılı'l-esânîd
el-Âlî ve'n-nâzil	et-Tashîf	Ma'rifetu'l-merâsili'l-hafî irsâluhâ
el-Müselsel	Muhtelifu'l-hadîs	Ma'rifetu's-sahâbe
Garîbu elfâzi'l-hadîs	Hafiyu'l-irsâl ve'l-Mezîd fî'l-isnâd	Ma'rifetu't-tâbiîn
el-Musahhaf ve'l-muharref	Ma'rifetu's-sahâbe	Ma'rifetu'l-ekâbiri'r-ruvât anî'l-esâğir
en-Nâsih ve'l-mensûh	Ma'rifetu't-tâbiîn	Ma'rifetu'l-müdebbec vemâ sivâhu min rivâyeti'l-akrân ba'dihim an ba'din
Muhtelifu'l-hadîs ve'l-muhkem ve'l-müteşâbih	el-Ekâbir anî'l-esâğir	Ma'rifetu'l-ihve ve'l-ehvât mine'l-ulemâ ve'r-ruvât
Esbâbu'l-hadîs	Rivâyetu'l-akrân	Ma'rifetu rivâyeti'l-âbâ anî'l-ebnâ
Ma'rifetu's-sahâbe	el-İhve ve'l-ehvât	Aksu zâlik: Ma'rifetu rivâyeti'l-ebnâ anî'l-âbâ

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-İrâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
Ma'rifetu't-tâbiîn ve etbâihim	Rivâyetu'l-âbâ anî'l-ebnâ ve aksuhu	Ma'rifetu men işterake fi'r-rivâyeti anhu râviyân müteahhirun ve müteahhirun tebâ'ade mâ beyne vefâtey-himâ
Rivâyetu'l-ekâbir anî'l-esâğir ve's-sahâbeti anî't-tâbiîn	es-Sâbik ve'l-lâhik	Ma'rifetu men lem yervi anhu illâ râvin vâhid
Rivâyetu's-sahâbe anî't-tâbiîn anî's-sahâbe	Men lem yervi anhu illâ vâhid	Ma'rifetu men zukira bi es-mâin muhtelife ev nu'ûtin müteaddide
Rivâyetu'l-akrân	Men zükira bi nu'ûtin müteaddide	Ma'rifetu'l-müfredât min esmâi's-sahâbe ve'r-ruvât ve'l-ulemâ
el-İhve ve'l-ehevât	Efrâdu'l-alem	Ma'rifetu'l-esmâ ve'l-künâ
Rivâyetu'l-âbâ anî'l-ebnâ ve akusuhu	el-Esmâ ve'l-künâ	Ma'rifetu küna'l-ma'rûfin bi'l-esmâ düne'l-künâ
es-Sâbik ve'l-lâhik	el-Elkâb	Ma'rifetu elkâbi'l-muhaddisîn
Men ravâ an şeyhin sümme ravâ anhu bivâsîtatî	el-Mu'telif ve'l-muhtelif	Ma'rifetu'l-mu'telif ve'l-muhtelif
el-Vuhdân	el-Muttefik ve'l-mufterik	Ma'rifetu'l-muttefik ve'l-mufterik
Men lem yervi illâ hadîsen vâhiden	Telihîsu'l-müteşâbih	Nev'un yeterakkubu min hâzeyunî'n-nev'ayn

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-İrâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
Men lem yervi illâ an vâhidin	el-Müştebihu'l-maklûb	Ma'rifetu'r-ruvât el-müteşâbihîn fî'l-ism ve'n-niseb el-mütemâyizîn bi't-takdîm ve't-te'hîr fî'l-ibn ve'l-eb
Men üsnide anhu mine's-sahâbeti'llezîne mâtû fî hayâtihi aleyhi's-salâtu ve's-selâm	Men nusibe ilâ gayri ebîhi	Ma'rifetu'l-mensûbîn ilâ gayri âbâihim
Men zükira bi nu'ûtin müteaddide	el-Mensûbûn ilâ hilâfi'z-zâhir	Ma'rifetu'l-ensâb elletî bâtinuhâ alâ hilâfi zâhirihâ
Efrâdu'l-alem	el-Mübhemât	Ma'rifetu'l-mübhemât
el-Esmâ ve'l-künâ	Tevârihu'r-ruvât ve'l-vefeyât	Ma'rifetu tevârihi'r-ruvât fî'l-vefeyât ve gayrihâ
Envâun aşeretün mine'l-esmâ ve'l-künâ mezîdetün alâ İbni's-Salâh ve'l-Elfiyye	Ma'rifetu's-sikât ve'd-duafâ	Ma'rifetu's-sikât ve'd-duafâ mine'r-ruvât
el-Elkâb	Ma'rifetu men ihteleta mine's-sikât	Ma'rifetu men halleta fî âhiri umrihi mine's-sikât
el-Mu'telif ve'l-muhtelif	Tabakâtu'r-ruvât	Ma'rifetu tabakâti'r-ruvât ve'l-ulemâ
el-Muttefik ve'l-müfterik	el-Mevâlî mine'l-ulemâ ve'r-ruvât	Ma'rifetu'l-mevâlî mine'r-ruvât ve'l-ulemâ
el-Müteşâbih	Evtânu'r-ruvât ve buldânuhum	Ma'rifetu evtâni'r-ruvât ve buldânihim
el-Müştebihu'l-maklûb		

<i>Elfiyyetu's-Suyûtî</i>	<i>Elfiyyetu'l-Irâkî</i>	<i>Ulûmu'l-hadîs</i>
Men nüsibe ilâ gayri ebîhi		
el-Mensûbûn ilâ hilâfî'z-zâhir		
el-Mübhemât		
Ma'rifetu's-sikât ve'd-duafâ		
Ma'rifetu men hulita mine's-sikât		
Tabakâtu'r-ruvât		
Evtânu'r-ruvât ve buldânuhum		
el-Mevâlî		
et-Târîh		